HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מלא שלשה. מתיס מושכיס כדרכן זה בלד זה אס יש בין הראשון לשליסי קרוב לד' אמות או קרוב לא' הרי זו שכונת קברות ולא יטלס מכאן דקנו מקומן דסבירא ליה להאי תנא תוכה של מערה ארבע אמות על מ' וסבירא ליה נמי ס"ג מתיס נקבריס בכותל רחבה דלא הוי אלא ארבע אמות כיצד ג' אמות לשלשה כוכין וב' טפחים בין כוך לכוך וטפח לזויה הרי ו' טפחים סך הכל ד' אמות וכבותל האחרון מ' אמות יקבור לפי חשבון זה ו' מתיס בו' אמות ושני אמות הנותרות הן י"ב טפחים לא מהן י' טפחים לה' אוירות שבין ששת הכוכין טפחיים לכל אויר ואויר נשארו טפחיים לזויות והלכך כשמולאן שלשה בתוך ד' אמות איכא למימר זהו כותל קצר של מערה שכנגד הפתח. וס"ג איכא לספוקי בכותל האחרון דלא שעדיין לא נתמלאו כל הכוכין. וכן אס מלא ג' מפחיין בתוך מ' אמרינן בתוך המערה נקברו אלא שעדיין יש כאן ג' כוכין שנתמלאו עפר כשנפלה המערה ועדיין לא נקבר בהן מת. אבל מלאן רצופין יותר משיעור הזה אין זה שכונת קברות אלא ע"י הדחק נקברו לשס על מנת לפנותן היום ולמחר ולא קנו מקומן וגס גרסינן כמלא המטה וקובריה: **ובודק ממנו ולהלן כ' אמה.** היכא דמלא ג' בד' אמרינן רוחב המערה הוא וכנגדו פתח האחר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה חוץ לאחר והאחר בין שניהן הלכך בודק ממקום שכליס גוף המתיס לצד המערה כ' אמה כיצד מ' אמות אורך המערה ובודק בכתליס משני צדדין ואח"כ בודק שס אמות דאחר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן לר"ש נמי דהיינו בדיקה כ' אמות כנגד האחר בשביל ב' המערות מכאן ומכאן וחוץ לאחר עדיין מ' אמות מפני מערה חיצונה שכנגד זו הרי כ"ב אמה ולקמי' פריך אמאי לא קאמר בודק כ"ב אמה. וה"ה דאיכא לספוקי בהנך ג' מתיס שבארבע אמות שמא זהו אורך המערה שקוברין בה ועדיין לא נתמלאת וצריך נמי לבדוק כנגדן עד ד' אמות שיש מכאן עד כותל האחרון שכנגדו דשמא כנגד מתיס הללו יש מתיס אחרים הקבורים בכותל שהוא אורך מ' ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה דהיינו מ' אמה דשמא שבמזרח האחר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב האחר א"נ זהי שבמערב האחר ויש עדיין מערה אחרת במזרח האחר. ותנא לשון קצר נקט בדיקה כ' אמה לשמועי' דאורך ב' מערות ואחר לא הוו אלא כ' אמה כדלקמן ומדעתך לא ובדוק בדיקות כ' טובא בכל לד דאיכא לספוקינהו כדפרישית. והיכא דהוו לה הג' מתיס מפוזרין בח' אמות ודאי הדבר ידוע שבאורך המערה נקברין ולא ברחבה וא"ל לבדוק אלא כנגד ד' אמות מפני כותל המערה שני שכנגדו ומלמעלה ומלמטה כ' אמה דלמא מערה זו במזרח האחר ויש עדיין מערה אחרת במערבו או דלמא במערב האחר היא ויש עדיין אחרת במזרחו. וכללא דמילתא כל היכא דמסקפא לי' (ה) תאר צריך לבדוק מד' רוחותיו לר"ש בודק ממנו ולהלן כ' דמי יימר דמצית הקברות זה הויא הסיא מערה שמא קבר אחר הוא ואחר אחרת של אדם אחר וצריך לעשות גם לשס בדיקות לגעיל דכמו שיש כאן קבר יש לומר עדיין יש כאן בהך שדה קברים אחרים טובא: **שרגלים לדבר.** אחרי שכבר נמלא בשדה (ו) זה שכונת קברות: **שאילו מפתלה מלאו.** קודס שמלא ג' מתיס הללו דליכא השתא רגלים לדבר היה נוטלו ואת תפוסתו כדלאמרן [קס:] המולא מת כו' נוטלו ואת תפוסתו אבל עכשיו שנמלא לנסוף חשבינן לההוא יחידי שכונת קברות אלא שעדיין לא נקבר בההוא מערה יותר: **נעולס ר"ש היא.** דאמר אורך מערה מ' ברייתא אליבא דר"ש: **יש נהן הפסדס.** מאחר שמלאן מתיס ולא הרוגים וגס מושכבין כדרכן והייהו ההוא תנא דגעיל ואליבא דר"ש אתיא: **משוס ר"ש זו.** ר"ש סתס הייהו ר' שמעון בן יוחי: **לאילו אינן.** וטעמא מפרש לקמן בשמעתין [ע"ב]: **כ"ב הויין.** שתי מערות של מ' מ' ושש אחר הרי כ"ב: **ואי רבנן.** מוקי להך סיפא אע"ג דריש ולאי לא אתיא כרבנן האמרי בתרי' [ק:] אורך מערה ו' ותמני סרי הויין י"ב דשני מערות ושש אחר: **נעולס.** הך סיפא רבנן היא וריש ר"ש וסיפא רבנן: **וכגון דבדק באלכסונא.** וכ"כ בפר"ח כלומר שבדק מערה ראשונה באלכסון כי המערה הויא לרבנן ו' על ד' וכשמלא ג' מתיס ורוצה לבדוק לפניו כותלי המערה שיש בהן כוכין ומכאן ומכאן באורך ד' אמות והן מסודרין בכותל שארכו ו' נמלא מקום הכוכין בתוך כותל המערה ארבע אמות

מרחיק מכותל זזית המערה טפח והכוך עצמו אמה ובין כוך ראשון לכוך שני ב' טפחים והכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי ב' טפחים והכוך השלישי אמה ובין כוך שלישי לכותל המערה טפח הרי כאן הכוכין גופייהו ג' אמות ובין ההפסקות שבין כוך לכוך ולשני צדי הכותל טפח הרי כאן ד' אמות והכי נמי אם מצאן הני ג' בח' אמות מפוזרין איכא למיחש שמא זה היה אורך המערה אבל זה שאינה נשלמת מן הכוכין שראוין להיות בארכה משום דאיכא למימר דאכתי לא הספיקו להשלים מכל וכל ואכתי הוה בדעתייהו לאותבי עוד ג' כוכין אחרים דהיינו ו' כוכין לח' אמות של מערה וההפסקות שבין כוך לכוך ב' טפחים דהיינו י' טפחים שבין ו' כוכין וב' טפחי' טפח מכאן מכותל ולכוך וטפח מיכן מכותל ולכוך דהיינו י"ב טפחים להפסקות שהן ב' אמות ובידוע שהן שכונת קברות בודק הימנו ולהלן כ' אמה ח' אמות מן המערה זז באורך ושש אמות

להו ב' חומשין על כ' ואכתי לא כ' היא הא לא קשיא משום דההיא מערה לאו מרובעת היא דלא הויא ו' על ו' כי אם ד' על ו' ובההוא קצרות של מערה מחסרינן הני ב' חומשין דנכנסין להתם ומשום הכי לא מדקדק להו בחשבון: ומקשינן מדהא מערה מדד לה באלכסונא אידך מערה נמי של אידך צד של חצר מודד לה נמי באלכסונא אי הכי דתרוייהו מודד להו באלכסונא טפי להו יותר מכ' דכ"ב הויא דאידך מערה מייתרא נמי באלכסונא י"ב חומשין ואכתי מתני' מני: ומשני הדא מערה באלכסונא אמרינן דבודק. תרי מערות באלכסונא לא אמרינן ולעולם כרבנן מתוקמא דקתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה. והא דקמקשינן הכי לר' שמעון לא מקשי' אלא מסיפא דהא מתני' דרישא ודאי לא מיתוקמא כרבנן משום דאכתי איכא למיפרך דאי רבנן הא אמרי ד' אמות על ו'. אבל כו' שמעון מתוקמא משום דתרי תנאי אליבא דר' שמעון ולא דייק הכא אלא מסיפא:

פט א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל' ג: צ ב מיי' שם הלכה ח:

הגהות הב"ח

(ה) רש"ם ד"ה ובודק וכו' דמסקפא ליה באיזה צד צריך לבדוק: (ו) ד"ה שרגלים וכו' בשדה זו שכונת: (ז) תוס' ד"ס מתרגע וכו' דאיכא התם למאן דאמר דלכ"ע בודק ממנו: (ד) בא"ד בין כוך לכוך ואין ראוי לחיות:

מוסף רש"י

אם יש ביניהן מארבע עד שמונה. אס יש בין לאשון לשני מתחילת ארבע לסוף ארבע, דסייגו לרוחב המערה, או שהס מושכנין בתוך שמונה כמדת אורך המערה, שהאחד בתחלת אחד והשליסי בסוף מ', דהכי מוקי לה לגיגא דרבנן וכ"ש (נזיר סד:). הרי זו שכונת קברות. וקנו מקומן ומע"פ שאין שס מקבלו, כדגרסינן התס שנפתח לתוכו כוכין ששוכנין מיכן לאורך המערה, דאיתרמויי איתרמי, דלא הספיקו לקבור שס אלא הללו אלשה מתיס והואיל וזו שכונת קברות יש לתוס שמא נעשו כלן שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן ואלה בתחלה שהוא שס על שס, וצריך איהא בודק ממנו ולהלן עשרים אמה, שהוא כמנין שני מערות והאחר שביניהס (נזיר סה.).

מוסף תוספות

א. דהא פשיטא דלא ממעטינן יושב מתפוסה אלא משום דאמרינן גוי הוא ובידוע ליכא למימר הכי. רמב"ן. ב. שבאחד או שנים אנו תולין שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם או נקברו בשדה בלא רשות הבעלים ולא קנו מקומם. פי' הרא"ש מיל סה. ג. דמיירי בסלע קשה. ריטב"ץ. ד. ולא נהירא לאוקמה בתרי תנאי. רמב"ן. ה. כפי סדר הראוי לקבור שלשה מתים במערה שרחבה ד' אמות וארכה שמונה אמות. תוס' מיל סה: ו. [ז]מאותו רוח שמצא בה השנים מתחיל למדוד מראש הכוך עד עשרים אמה וכו', [ז]מן השלישי שמוצא לרוח אחרת יכול להכיר אי זו מערה היא ולאי זה רוח צריך לבדוק. ר"ן. ז. דהא כר' שמעון אוקמינא והיכי פרכינן אי רבנן היא. ריטב"ץ. ח. ולא הוה צריך לאקשויי מני, אלא דניחא ליה לברורי דליכא מ"ד הכי. ר"ן. ט. שלא אמרו כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי [באלכסונא] אלא במרובע גמור. ריטב"ץ. י. אלא הכא ה"פ כי זה לא בדק הי"ח אמות ישרות אלא בעין אלכסון שהיה מתעקם והולך לראות אם יפגע מכאן ומכאן עד שהוסיף באלכסון שתי אמות ועלו לכ' אמות. שס.

רבינו גרשום

אבל אם מצא ג' ובניהם מד' אמות ועד ח'. הכי משמע ליה להאי תנא דסתם מערה ד' אמות על ח' באורך אית לה ומשום הכי אם מצאן הני ג' בד' אמות איכא למימר דהג' כוכין ברוחב היו מושכבין ובודאי שכונת קברות היא ובודק עוד והכי סביר ליה דג' כוכין דיניהו הכי

רבינו גרשום (המשך)

של חצר של פני המערה הרי י"ד אמות ואכתי איכא למיחש למערה אחרת שכך שנינו במתני' בין לרבנן ובין לר' שמעון קתני מתני' דפותח ב' מערות לתוכה אחת מיכן ואחת מיכן ולר' שמעון ד' הרי בין מערות שתסרי אמות ושש אמות שבחצר הרי כאן כ"ב אמות וכך צריך לבדוק והיינו ב' אמות דמיותרות הכא טפי נשאיל לקמן אליבא דמאן קאמר דמשום ספיקות בית הקברות בודק כ' אמה: מצא אחד כשהיה בודק בסוף כ' אמה בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דודאי שכונת בית הקברות היה: שרגלים לדבר. כלומר דבר ברור וידוע הוא שאלמלא שהוא שכונת קברות מי שהיה מוצא המת יחידי תחלה היה נוטלו ואת תפוסתו ולא היה בודק יותר אלא כיון שלא נטלוהו להכי הניחוהו שידוע ששם שכונת קברות ולהכי צריך לבדוק הימנו ולהלן כ' אמה עוד דחיישינן לשכונת קברות אחריתי: ד' אמות על ח' דהא מתני' דנזירות מאן קתני לה. אי רבנן דמתני' ד' על ו' קאמרי דהיינו דין דמערה: לעולם ר' שמעון היא. דהכי נמי קאמר ר' שמעון דדין ארכה של מערה ח' אמות והאי דקא מפחית ב' אמות מן רוחב ור' שמעון קאמר שש רוחב הא לא קשיא האי תנא סבר לה דר"ש קאמר נמי ד' על ח'. דתניא מצאן רצופין טפי מג' ואין ביניהם שיעור מד' אמות רוחב ועד ח' אמות באורך יש להם תפיסה כו'. ור"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כו' ומתני' היינו אליבא דהאי תנא דר"ש בן יהודה: רואין את המתים אמצעים כאילו אינן השאר ג' מתים מצטרפין מד' ועד ח': במאי אוקימתה. להא מתני' דנזירות: כר' שמעון. ואי ר"ש אמאי קתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה ותו לא והא כ"ב הויין ח' ממערה זו ושש מן החצר שלפני המערה וח' ממערה אחרת שמצד השני מן החצר הרי כ"ב. ואי מוקמת לה סיפא כרבנן א"כ היכי תניא בודק ממנו ולהלן כ' אמה והא לרבנן לא הוי אלא תמני סרי ותו לא משום דקסברי רבנן מערה שש באורך והחצר ו' באורך והמערה שמצד השני של החצר נמי ו' באורך היינו י"ח אמה ואנן בעינן כ' אמה: לעולם מתוקמא מתני' דנזירות דקתני בודק כ' אמה כרבנן. והאי דקשיא לך לרבנן תמניסרי הויין הא לא קשיא כדאמר רב הונא בריה דרב יהושע לעיל באלכסונא דמוקי להו לכוכין כי חרותא באלכסונא הכי נמי בודק המערה גופה באלכסונא וכי האי גוונא דבודק באלכסונא שהמערה הויא ד' על ו' והנהו ו' אמות מייתרות באלכסונא י"ב חומשין דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא והנהו י"ב חומשין העודפין הויין ב' אמות ותרי חומשי משתכח דהא מערה באלכסונא ח' אמות ותרי חומשי וחצר ו' אמות ואידך מערה ו' אמות הרי כאן כ' אמה וכמשנה דנזירות הוא דקתני בודק הימנו ולהלן כ' אמות ואם נפשך לומר הא אכתי פשו

א מצא שלשה אם יש ביניהן מארבע עד שמונה הרי זו שכונת קברות ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה מצא אחד בסוף עשרים אמה בודק ממנו ולהלן כ' אמה שרגלים לדבר שאילו מתחלה מצאו נוטלו ואת תפוסתו אמר מר מארבע ועד שמונה מני אי רבנן הא אמרי ד' אמות על שש אי ר' שמעון הא אמר שש על שמונה לעולם ר' שמעון היא והאי תנא הוא דתניא ב מצאן רצופין ואין ביניהן מד' אמות עד ח' יש להן תפוסה ואין להן שכונת קברות רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון רואין את האמצעיים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' במאי אוקימתא כר' שמעון אימא סיפא בודק הימנו ולהלן עשרים אמה מני אי ר"ש עשרים ותרתין הויין אי רבנן תמני סרי הויין לעולם רבנן היא וכגון דבדק באלכסונא ומדהא באלכסונא הא נמי באלכסונא עשרים ותרתי הויין חדא באלכסונא אמרינן תרי באלכסון לא אמרינן רב

מארבע אמות ועד ח'. פ"ה דס"ל להאי תנא דתוכה של מערה ד' אמות על מ' וס"ל נמי דג' מתיס נקברין בכותל מערה דלא הוי אלא ד' אמות וקשה לר"י דלקמן דייק מני אי ר' שמעון אי רבנן הו"ל למידק נמי דלא אתיא לא כמר ולא כמר דהא אין בין כוך לכוך כשיעור שיש במשנתינו שהוא אמה בינתיים לכ"ע ומיהו איכא למימר דמתני' כרשב"ג דאמר הכל כפי הסלע ג ועוד הקשה ר"י דהך משנה דהמוצא מת איתא נמי בתהלות (פט"ז מ"ג) וקתני נמי התם בסיפא הבודק בודק אמה ומניח אמה ואי סבר האי תנא דליכא אלא ב' טפחים בין כוך לכוך אמאי מניח אמה ד ומיהו בלא"ה צריך ליתן טעם אמאי דקתני בתוספתא דתהלות (פט"ז) דאיכא התם (ג) מאן דאמר ג [דלכ"ה] בודק אמה ומניח שתים אמאי מניח ב' כיון שאין כי אם אמה בין כוך לכוך ואי אלא קשה לפ"ה דאמר ר' שמעון בשמוך רואין את האמצעיים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' והיאך יצטרפו לשיעור ד' אמות אי רואין לאמצעיים כאילו אינן א"כ הוי אמה בין כוך לכוך ואין (ד) להיות אלא ב' טפחים כיון דשלשתן בד' אמות ומפרש ר"ת דהנך ג' דקתני הכא שנים מהן מרוחב המערה ואחד מאורך ה ויש בין כוך לכוך אמה כשיעור דמתני' וד' אמות היינו לשנים שברוחב ב' אמות ואמה בינתיים הרי ג' והשליסי ימלא בסוף אמה רביעית אחי אמה מרוחב המערה ואחי אמה מאורכה בזוית והשתא אתי שפיר דכשמלאן לצופין ממש רואין לאמצעיים כאילו אינן וליכא אלא אמה בין כוך לכוך ו: **בודק הימנו ולהלן כ' אמה.** גרגילין היו לנים לד מרגלותיו כלפי המערה ומיירי כשנמלא ראשו לצד מערה ומרגלותיו הפוכין לצד אחרת דאיכא לן למימר ממערה אחרת הוא לפיכך בודק להלן כ' אמה: **במאי אוקימתא כר"ש.** הלשון דחוק מאד דמשמע דמשוס לאוקמה כר"ש פריך והדר פריך מני אי ר"ש אי רבנן דלא אתיא כשוס תנא ז ועוד דמגופה מלי למיפרך דכיון דקתני דהמערה ארכה מ' א"כ כ' ותרתין הויא ח: **וכגון שבדק באלכסונא.** פ"ה דאלכסון ד' על ו' הן ב' [אמות] כאלכסון של ה' על ה' ולא יתכן ט שהרי בד' על ו' תן החוט באלכסון של ד' על ד' כזה יהיה לו ד' אמות ומ' חומשין ועוד נשאר לד למטה ב' אמות ובין הכל לא יהא החוט ארוך אלא ז' אמות ושלשה חומשים וכל שכן אם יש יתר מחוט ביושר באלכסון מארבע על ו' שיהא פחות ועוד על כרחך אלכסון של ה' על ה' גדול יותר דהא בה' יש כ"ה אמות ובארבע על ו' יש כ"ד: הכא